

Redactioneel

In deze editie van *Religie & Samenleving* komen drie op het eerste gezicht erg uiteenlopende thema's aan bod: het gewijzigde godsbeeld binnen het Apostolisch Genootschap; pelgrimage in de eenentwintigste eeuw; en de invloed van de ontkerkelijking op kerkgemeenschappen op het platteland. Een nadere beschouwing laat ons echter zien dat deze drie bijdragen ook een gemeenschappelijke deler hebben, met name de plaats en invulling van geloofsbeleving in de hedendaagse, post-seculiere samenleving.

In *Van God als apostel naar religieus humanisme* beschrijft Frederique Demeijer de evolutie van het godsbeeld binnen het Apostolisch Genootschap. Zij baseert zich op interviews met leden van de betreffende vrijzinnige geloofsgemeenschap en maakt daarbij zinvol gebruik van Mannheims sociale generatietheorie. Hoewel het onderzoek te kleinschalig is om algemene conclusies te trekken, valt het op dat de oudere generaties er een ander godsbeeld op lijken na te houden dan de jongere generaties. Bij de oudere generaties werd dit godsbeeld immers sterk bepaald door de (gods)ideeën van de charismatische figuur en apostel L. Slok, maar bij de latere generaties lijkt deze invloed afwezig te zijn. Meer zelfs: het lijkt er sterk op dat het voor deze latere generaties steeds moeilijker wordt om 'God' te duiden en om hun godsbeeld uit te leggen – een tendens die allicht ook te maken heeft met de toenemende secularisering van de Nederlandse samenleving.

Het thema secularisering brengt ons bij Jacobine Gelderloos' uiteenzetting, waarin de gevolgen van ontkerkelijking voor dorpsgemeenschappen centraal staan. De ontkerkelijking heeft immers verstrekkende gevolgen voor kleinschalige geloofsgemeenschappen op het platteland, waar kerk(gemeenschap) en dorp(sgemeenschap) tot in het midden van de twintigste eeuw zeer nauw met mekaar verbonden waren. Om deze problematiek te illustreren wordt heel concreet ingegaan op de ontkerkelijking binnen twee protestantse gemeenten (de één in Noord-Brabant, de ander in Groningen) en de consequenties hiervan voor het kerkelijk leven, het gemeenschapsleven en de ecclesiologie. Op basis van empirisch onderzoek binnen deze gemeenten worden verschillende tendensen benoemd en vanuit ecclesiologisch perspectief geanalyseerd: het ontstaan van een 'mozaïek van kerkplekken' en van 'dorpskerken 2.0', de ontwikkeling van 'regiogemeenten', en het ontstaan van 'alternatieve kerkplekken' waar '*sacred consciousness* in gemeenschapsverband wordt gevormd.'

Dit brengt ons, tot slot, bij de bijdrage van Suzanne van der Beek, waarin op een wel heel specifieke vorm van *sacred consciousness* in gemeenschapsverband

wordt ingegaan: de pelgrimstocht. Voor haar 'auto-etnografisch' onderzoek baseert de auteur zich op haar eigen ervaringen als pelgrim en als *hospitalera* en gaat ze na wat 'gastvrijheid' concreet betekent in deze context: Wat betekent gastvrijheid voor beide 'partijen'? Waarop is deze gastvrijheid gebaseerd? Waar en hoe kunnen er grenzen aan de gastvrijheid worden gesteld? Welke dynamiek speelt er tussen pelgrim en *hospitalera*? In een besluitende reflectie stelt de auteur dat het cruciaal is dat pelgrim en *hospitalera* mekaar *in hun identiteit erkennen*. Enkel op die manier is een vorm van *voorwaardelijke gastvrijheid* (die volgens de auteur in de context van de pelgrimage te verkiezen is boven Derrida's onvoorwaardelijke gastvrijheid) mogelijk, zonder te vervallen in de door Derrida geveerde geweldadigheid en controle.

Een van de doelstellingen van *Religie & Samenleving* is het bieden van een podium aan jonge onderzoekers. In dit nummer zijn we uitstekend geslaagd aan die doelstelling te voldoen: de drie auteurs zijn recentelijk gepromoveerd of nog bezig aan hun promotieonderzoek. Hun originele, verfrissende inbreng alsook de focus op uiteenlopende onderwerpen, maken dit nummer tot een nummer met variatie, die nog versterkt wordt door vijf boekbesprekingen.